

KAPITEL 9 / CHAPTER 9⁹

INTEGRATED LEARNING IN PHILOLOGICAL LESSONS OF ELEMENTARY SCHOOL

DOI: 10.30890/2709-2313.2023-23-02-009

Вступ

Інтегроване навчання у початковій школі – це підхід до навчання, який об'єднує кілька предметних областей або тем в єдину цілісну навчальну програму. Актуальність інтегрованого навчання в початковій школі можна розглядати з кількох точок зору. По-перше, інтегроване навчання сприяє цілісному розвитку, об'єднуючи поняття з різних предметів, що допомагає учням побачити, як взаємопов'язані різні галузі знань і як їх можна застосувати в реальних життєвих ситуаціях. Такий підхід може зробити навчання більш привабливим і цікавим для молодих учнів: досліджуючи теми поглиблено, учні часто стають більш мотивованими та прагнуть брати участь у навчанні. По-друге, інтегроване навчання допомагає учням зрозуміти, як те, що вони вивчають, стосується реального світу, роблячи навчання більш значущим, заохочує навички критичного мислення, оскільки учні повинні аналізувати, синтезувати та встановлювати зв'язки між різними предметами чи ідеями. Крім того, інтегроване навчання може бути ефективним способом охоплення кількох стандартів або цілей одночасно: це спрощує навчальний план і може призвести до економії часу. Але на шляху впровадження елементів інтегрованого навчання є і певні проблеми: відсутність розробленої моделі ефективного оцінювання прогресу учнів та належна підготовка вчителів. Ці проблеми потребують додаткового планування та співпраці з колегами. Узгодження навчального плану з інтегрованим навчанням також може бути складним і може вимагати коригування стандартизованого тестування та освітньої політики.

Інтеграція філологічних предметів у початковій школі передбачає інтеграцію предметів, пов'язаних із мовою та літературою. Цей підхід може мати кілька переваг, наприклад сприяти глибшому розумінню мови, літератури та культури, а також покращувати комунікативні навички студентів і навички критичного мислення. Об'єднання таких предметів, як мова, література,

---

⁹*Authors: Styrkina Yuliia Serhiivna*

граматика та фонетика, дозволяє учням побачити зв'язки між різними аспектами мови та те, як вони працюють разом. Інтегроване навчання може бути організовано навколо тем, які стосуються різних філологічних предметів. Наприклад, вивчаючи тему «Казки», учні можуть досліджувати літературу, мову та навіть історію через призму казок різних культур та різними мовами, впевнюватись у тісному зв'язку між літературою та мовою, аналізувати тексти, визначати літературні прийоми та обговорювати роль мови у трансляції значення та емоцій, досліджувати мову та літературу в їхньому культурному та історичному контексті, використовувати літературу для підтримки вивчення мови і навпаки. Читання та аналіз літератури може допомогти покращити словниковий запас, розуміння та мовні навички, творче письмо. Учні можуть писати оповідання, есе та вірші, що дозволяє їм висловлюватись і експериментувати з мовою.

Можна розглянути можливість інтеграції кількох мов, які вивчають учні: це може сприяти багатомовності та культурному розмаїттю в класі.

Інтеграція такого типу вимагає також співпраці вчителів різних філологічних предметів, щоб розробляти інтегровані плани уроків, ділитися ресурсами та матеріалами з різних культур для підтримки інтегрованого навчання, залучення батьків до сприяння мовній та літературній освіті, до участі у таких заходах, як читацькі клуби або літературні фестивалі.

Інтеграція філологічних предметів у початковій школі може зробити процес навчання більш захоплюючим, актуальним і комплексним, допоможе учням побачити цінність мови та літератури в їхньому житті та буде виховувати любов до читання та ефективного спілкування.

9.1. Уроки української мови, літературного читання та англійської мови у початковій школі: можливості та умови інтеграції.

Введення інтегрованого навчання обох мов може відбуватися на різних рівнях та за різними моделями. Ось кілька можливих способів інтеграції навчання української та англійської мов:

Двомовні предмети або класи: У деяких школах можуть існувати спеціальні класи або предмети, де навчання ведеться як українською, так і англійською мовами. Наприклад, математика або наукові предмети можуть викладатися

англійською мовою.

Тематичні проекти: Інтеграція мов може відбуватися в рамках тематичних проектів. Учні можуть досліджувати конкретну тему або проблему, використовуючи як українську, так і англійську мови для збору та представлення інформації.

Мовні клуби та заходи: Школи можуть організувати мовні клуби та заходи, де учні мають можливість спілкуватися англійською та українською мовами. Це може включати уроки української та англійської, літературні кіносеанси або мовні фестивалі.

Інтернаціоналізація уроків: Інтеграція мов може відбуватися через включення мовних елементів (наприклад, словникових одиниць або виразів) в уроки українською мовою. Такі елементи можуть допомогти учням засвоювати нову мову, не відвідуючи окремих англійських уроків.

Практика розмовної англійської мови: Педагоги можуть підтримувати практику розмовної англійської мови в повсякденному житті, надаючи учням можливість спілкуватися англійською мовою на уроках та поза ними.

Використання білінгвальних підручників і ресурсів: Використання підручників і навчальних ресурсів, які надаються англійською та українською мовами, може полегшити інтеграцію навчання обох мов.

Ці підходи дозволяють учням навчатися англійською мовою та розвивати мовну компетентність, не відвідуючи окремих мовних класів. Вони також сприяють розвитку білінгвізму та підготовці учнів до життя в глобальному суспільстві.

Мовознавство — наука про мову як універсальну невід'ємну властивість людини, як універсальне явище, що служить засобом спілкування людей, знаряддям оформлення та вираження думок. Літературне читання як навчальний предмет передбачає формування в учнів молодшого шкільного віку відповідних умінь і навичок: вільно і виразно читати, добре володіти усним і писемним спілкуванням, порівнювати літературні образи, визначати жанрові ознаки твору, вибирати твори. книги для самостійного читання. Це означає, що про поєднання інших предметів з українською мовою та читанням краще говорити як про міжпредметні зв'язки [1, с. 191]. Виходячи з розуміння інтеграції як поєднання раніше відокремлених частин у ціле, можна стверджувати, що мовно-літературна освітня галузь є вже інтегрованою, оскільки поєднує українську мову, мовлення, літературну пропедевтику. Системоутворюючою лінією курсу мовно-

літературної освітньої галузі початкової школи є мовлення, а вивчення мовних явищ і засвоєння літературознавчих понять відбувається за принципом доцільності й продуктивності навчання в початковій школі з усіх сторін. (рівні) мовної системи в їх взаємозв'язках. Теоретичною основою цього підходу є положення про те, що мова є цілісним явищем, і свідоме оволодіння нею як засобом спілкування можливе лише за умови комплексного використання її лексичного складу, знання граматики, способів словотворення, фонетики, орфографії, а в писемному мовленні – також орфографії та пунктуації [2, с. 6]. Результатом інтеграції має стати система знань і вміння передавати ідеї та методи, способи розумової діяльності. Тому в контексті внутрішньопредметної інтеграції домінантою є інтеграція за змістом освіти. Одиницею зрощення в цьому випадку можуть бути елементи значення слова, лексичні та граматичні. Це можливо тому, що, узагальнюючи та систематизуючи мовні знання та мовленнєві навички, набуті учнем у попередні роки навчання, ми повторюємо, розширюємо їх і використовуємо в наступних темах.

М. Пентилюк щодо зовнішньопредметних зв'язків зазначає таке: «...предмет «Українська мова» тісно пов'язана з літературою – мистецтвом слова, скарбницею духовних цінностей, що сприяє розвитку моральної, естетичної, комунікативної культури учнів, демонструє учням зразки використання мовних засобів для висловлення думок, почуттів, опису зображувального і т. ін.; з історією – виникнення й розвиток мов, значення слів, фразеологізмів та іншими предметами. Крім того, кожен навчальний предмет має свою систему термінів, що спирається на загальні лексичні закономірності» [3, с.151].

Але, якщо інтеграція лінгвістичних дисциплін з іншими предметами загальношкільного курсу давно досліджена, обґрунтована і розвинена, як і інтеграція мов з літературами, то спроби інтеграції мов між собою (міжмовна інтеграція) є розрізненими, незагальненими, не дослідженими. Натомість вчителі-практики, інтуїтивно відчуючи необхідність і корисність міжмовної інтеграції, пропонують своїм учням уроки міжмовної інтеграції - бінарні, інтегровані, або з елементами інтеграції, причому на всіх рівнях освіти, включаючи початкову школу. Констатуємо, що інтегровані уроки мови з літературою часто зустрічаються на освітніх сайтах, а ось інтеграція української з англійською доволі рідке явище, хоча перші ластівки вже є, і ми спробуємо дослідити такого роду інтеграцію, описати її приклади, запропонувати

авторський інтегрований урок.

Так, на сайті «На урок» знаходимо інтегровані уроки літературного читання та англійської мови: «Winter adventure» («Зимові пригоди»): бінарний урок для четвертого класу, «*Чи легко приносити радість іншим?*» (В.О. Сухомлинський «Покинуте кошеня»): бінарний урок для другого класу, «Flowers in Ukrainian charlet»: інтегрований урок-проект для першого класу, «National Symbols of Ukraine»: бінарний урок для першого класу, «Taras Shevchenko is a poet, citizen, artist»: відкритий інтегрований захід для четвертого класу, «Традиції святкування Різдва у Англії та Україні»: інтегрований урок для третього класу, «7 Wonders of Ukraine»: інтегрований урок-конференція для четвертого класу, урок позакласного читання. «Твори англійських дитячих письменників»: інтегрований урок-подорож для четвертого класу, та інші численні приклади. Якщо принципи інтеграції літератури та мови неодноразово описані у педагогічній літературі і всебічно досліджені, міжмовна інтеграція недостатньо систематизована та обґрунтована, хоча, як було вже сказано вище, окремі приклади інтегрованих уроків філологічного спрямування знаходимо у бібліотеках вчителів-практиків. Отже, приклади інтеграції «українська мова+англійська» у початковій школі: «Прикметник як частина мови в українській та англійській мовах»: бінарний урок для четвертого класу, «Її величність мова»: бінарний урок для першого класу, «Абетка» (Розташування слів за українським та англійським алфавітами з орієнтацією на першу букву слова): інтегрований урок для першого класу, «Назви» (Закріплення знань про речення, що означають назви предметів): інтегрований урок для 2-го класу, «Україна – це ми / We are Ukraine» («Правопис прикметників»): інтегрований урок для 4-го класу, “In the world of idioms” (використання ідіом): інтегрований урок для 4-го класу, «Світ професій – The World of Professions»: бінарний урок (урок-мозаїка) для 4-го класу, «Зіставлення мов як спосіб їх вивчення»: бінарний урок для 4-го класу, «Розвиток мовлення. Розігрування діалогу відповідно до запропонованої ситуації спілкування. Українська національна кухня»: інтегрований урок для 4-го класу, «Розвиток зв’язного мовлення. Аудіювання. Діалог. Монолог» (Українська, англійська мови): інтегрований урок для 4-го класу, «3-тя особа дієслів»: інтегрований урок для 4-го класу, «Неозначена форма дієслова (початкова форма)»: інтегрований урок для 4-го класу, «Вишиваймо візерунки долі»: інтегрований урок-вишивка для 4-го класу, “How Cossacks went to Europe”: інтегрований позакласний захід з української мови та

іноземних мов для 4-го класу тощо.

Як бачимо, досвідчені вчителі-практики інтуїтивно визначились зі шляхами міжмовної інтеграції, і ми зробимо спробу класифікації міжмовного інтегрування:

1. Міжмовна лінгвістична інтеграція: порівняння лінгвістичних явищ у різних мовах (мається на увазі не внутрішня інтеграція між різними темами, як під час вивчення української мови, а зовнішня міжмовна у межах однакових тем: «Іменник», «Прикметник», «Дієслово», «Типи речень» тощо) - «Неозначена форма дієслова (початкова форма)»: інтегрований урок для 4-го класу;

2. Міжмовна тематична (зовнішня) інтеграція: тематичне спілкування різними мовами на різні теми, які є значимими для розвитку учнів, навчальні або позакласні, мовні або культурні (мова як суспільне явище, народні мистецтва, фольклор, мистецтво, література, музика) з наголосом на різних мовних засобах, які використовуються при розповіді («Світ професій – The World of Professions»: бінарний урок (урок-мозаїка) для 4-го класу);

3. Комбінована (міжмовна лінгвістична та тематична): поєднує у собі вивчення лінгвістичного явища з вивченням теми («Розвиток мовлення. Розігрування діалогу відповідно до запропонованої ситуації спілкування. Українська національна кухня»: інтегрований урок для 4-го класу, «Україна – це ми / We are Ukraine» («Правопис прикметників»): інтегрований урок для 4-го класу).

Перший тип, **міжмовна лінгвістична інтеграція**, передбачає порівняння мовних явищ у різних мовах. Наприклад, учитель пропонує порівняти категорії роду та числа прикметників в українській та англійській мові.

Учням пропонується письмово перекласти речення з англійської на українську мову:

Now we are going to translate some sentences from English into Ukrainian. Write them down.

It was a late autumn day.

Це був осінній день.

Everything around was dull and colourless.   *Все навкруги було тьмяне.*

There were huge grey clouds in the sky. *На небі були величезні сірі хмари.*

Після запису речень у зошити учні шукають прикметники, визначають їх рід та число.

осінній- ч.р., одн.

тьмяне- с.р., одн.

величезні- ж.р., мн.

Ці самі категорії учні визначають в англійських прикметниках.

- Let's find out if there are any categories in English. Do the adjectives change?

What about English adjectives? Do they change?

an autumn day – осінній день

autumn weather – осіння погода

autumn mood – осінній настрій

Висновок: в українській мові... в англійській мові...

(Учні роблять висновки про те, що категорії роду та числа прикметників в англійській мові відсутні.)

До специфічноромовних і мовленнєвих тем належать, наприклад «Звуки і букви. Українська абетка», «Склад. Перенос слів із рядка в рядок», «Лексичне значення слова», «Форми слова та споріднені слова», «Частини мови»; «Засоби художньої виразності», «Усна народна творчість», «Особливості героїко-фантастичної казки», «Добрий гумор і сміх у творах письменників» та інші. При міжмовній інтеграції працює зіставлення мов як засіб їх вивчення.

Мова відбиває національний характер, менталітет. Тому й говорять, що людина стільки разів людина, скільки мов вона знає (Йоганн Гете «Скільки мов ти знаєш, стільки разів ти людина»). Це загальновідома істина, адже знання іноземних мов відкриває перед людиною широкі перспективи, дозволяє стати успішним та з легкістю руйнує кордони: можна сміливо сказати, що той, хто володіє мовами, володіє світом. Знання хоча б однієї з них розширює світогляд, дозволяє пізнати культуру та звичаї іншого народу. Знання іноземних мов – це ключ до успіху в сучасному європейському світі.

Іноземна мова є сьогодні не просто частиною культури певної нації, але й запорукою успіху майбутньої кар'єри. У наш час знання іноземної мови відкриває перед людиною досить широкі перспективи. Зокрема чим більше мов ви знаєте, тим вищі ваші шанси будь-де: на ринку праці, в подорожах, у спілкуванні з цікавими людьми з будь-якого куточку світу. Підтвердженням цього є слова відомого українського письменника та фольклориста Григорія Нудьги: «Національна мова – це не лише здобуток культури, духовної діяльності певного народу, а й одночасно здобуток культури всього людства, бо кожна мова доповнює іншу, а разом – вони витвір світового колективного людського розуму».

Кожна мова має свою граматику. Граматики української і англійської

мов мають деякі схожі риси, але багато в чому відрізняються одна від одної. Подібне в граматиках іноземної та рідної мов допомагає нам оволодівати іноземною мовою, а відмінності створюють труднощі під час її вивчення. Існує ряд відмінностей в українській та англійській мовах, зокрема на рівні фонетики, морфології, синтаксису та лексикології.

На фонетичному рівні: Фонетична система англійської мови є складною через велику кількість дифтонгів (подвоєння звука) та приголосних звуків. Українська має деякі фонемі, які відсутні в англійській. Наприклад, фонема "и" (и) є характерною для української, але відсутня в англійській. Англійська, натомість, має фонемі, такі як дифтонги [aɪ], [eɪ], [oʊ], які відсутні в українській, фонему. Англійська мова містить два звуки "th" - [θ] та [ð], які вимовляються, мова розташована в районі верхнього та нижнього переднього зуба відповідно. Українська мова не має цих звуків. Англійське "r" зазвичай вимовляється в середині слів, як у слові "car." Українська мова не має цього звука, натомість у ній є звук г.

На морфологічному рівні: в українській мові іменники, прикметники, займенники і числівники відмінюються - прикметники, займенники і порядкові числівники узгоджуються з іменником у роді, числі та відмінку, а в англійській мові прикметники, займенники і числівники за відмінками та родами не змінюються. В українській мові дієслово має три часи – теперішній, минулий, майбутній, тоді як в англійській мові є 16 граматичних часів.

На синтаксичному рівні: В українській мові порядок слів у словосполученні та реченні відносно вільний, натомість в англійській мові порядок слів у реченні сталий. В українській мові порядок слів у реченні не впливає на зміст висловлювання так, як в англійській. Все тому, що в нашій мові є відмінювання слів і закінчення, які чітко показують зв'язок між словами в реченні. Дійсно, якщо поміняти порядок слів в українській, може змінитися акцент висловлювання, але не зміст.

Англійська мова відрізняється тим, що зв'язок між словами та їхні функції виражаються за допомогою їхнього порядку в реченні. Тому необхідно знати правильне місце кожного члена в реченні, не плутати їх та не міняти члени речення місцями (особливо підмет та додаток), так як це може призвести до зміни загального змісту речення.

На лексичному рівні: Ідіоми (фразеологізми) наявні в обох мовах та мають повні еквіваленти, ідіоми (фразеологізми) не підлягають перекладу з однієї мови

на іншу.

Наведені вище відмінності не вичерпують граматичних особливостей англійської мови порівняно з українською.

Для того, щоб краще зрозуміти кожна з мов, їх необхідно порівнювати, при цьому звертаючи увагу на різницю у менталітеті, яка відбивається у явищах мови (різна система сасів і відмінювань – як саме вона характеризує англійця та українця? Чому кожному народу комфортно та затишно саме зі своєю мовою? Чому всі мови однаково цінні, так само як і народи? Чому потрібно берегти національні мови?) Зіставлення та порівняння виховує в учнів розуміння іншого способу мислення, інших звичок та традицій, емпатію, толерантність, повагу до інших народів і мов, усвідомлення їх унікальності, що, безумовно, виховує і повагу до власної мови.

Міжмовна тематична (зовнішня) інтеграція полягає у тематичному спілкуванні різними мовами на різні теми, які є значимими для розвитку учнів, навчальні або позакласні, мовні або культурні (мова як суспільне явище, народні мистецтва, фольклор, мистецтво, література, музика) з наголосом на різних мовних засобах, які використовуються при розповіді («Світ професій – The World of Professions»: бінарний урок (урок-мозаїка) для 4-го класу);

Найбільш «багатими» на такі зв'язки виявилися перші теми, присвячені узагальненню й систематизації навчального досвіду учнів, здобутого під час першого року навчання. Так, під час вивчення теми «Знову до школи» можна встановити асоціативні зв'язки з подібними темами інших предметів: «Я змінююсь. Скінчилися канікули»; «Вчимося писати диктанти», «Здоров'я та емоції»; «Шкільне минуле і майбутнє: ми змінилися»; «Складаємо речення. Діалог і монолог» – «Пори року: що ми відчуваємо», «Світ професій», «Національна кухня», «Візерунки долі», «Рідна мова», «Країна подорожей». Такі теми спонукають учнів до думок та обміну досвідом двома мовами, особливо якщо застосовувати поєднання мовленнєвої діяльності з видами діяльності, притаманними молодшому шкільному віку – з ігровою, руховою, музичною, драматичною, художньою, трудовою, утворювати спільні зони навчання, виховання, розвитку. Так, якщо філологічні предмети покликані навчати спілкування і взаємодії з навколишнім світом вербальними засобами, то предмети естетичного циклу використовують для цього мову танців, ритмів, жестів, рухів, дизайну, мову почуттів і стосунків. Психологи і методисти Х. Бетц, І. Бім, Н. Гальськова вважають таку мову більш зрозумілою учням молодшого

шкільного віку. Тому на інтегрованих уроках молодшим школярам пропонують ситуації та завдання, які спонукають до поєднання вербальних засобів спілкування з невербальними. Дітям можна запропонувати намалювати малюнок за змістом прослуханого автентичного тексту про сім'ю англійського хлопчика або дівчинки. На уроках музики учні співають пісні англійською мовою, відтворюючи їхній зміст відповідними рухами [6, с. 79]. Інтеграція змісту уроку «Спорт» (англійська+українська мови) відбувається через виконання дітьми фізичних вправ, озвучуючи обома мовами відповідні рухи тіла. На уроках літературного читання діти можуть виразно декламувати вірші англійською та українською мовами з використанням різного темпу й ритму, вчитися драматизувати із застосуванням невербальних аспектів спілкування. Цінність таких навчальних ситуацій полягає в стимулюванні фантазії учнів, їхньої уяви, а також у створенні справжньої основи й поштовху до творчості, у забезпеченні реальних умов для інтегрування вербальних аспектів мовленнєвої взаємодії з невербальними (контакт очей, жести, міміка, рух, пантоміма). Унаслідок цього активізуються функції обох півкуль головного мозку, посилюється емоційна насиченість навчального процесу, сприйняття навколишньої дійсності стає більш цілісним і відповідно більш міцним. Інтегровані уроки «Іноземної та української мов» забезпечують виконання завдань мовно-літературної освітньої галузі, тому вчитель іноземної мови має самостійно узгоджувати інтегровані змістові лінії.

9.2. Впровадження елементів міжмовного інтегрованого навчання на уроках філологічного напрямку у початковій школі

Інтеграція української та англійської мов є корисною для розвитку комунікаційних та культурних навичок, особливо в умовах глобалізації та інтернету. Вивчення двох та більше мов одночасно може сприяти більшому розвитку когнітивних навичок та поліпшити комунікативні здібності. Багатомовність допомагає розвивати гнучкість мислення. Професійний переклад та локалізація допомагають розповсюдженню українських продуктів та послуг на міжнародному ринку. Це сприяє інтеграції української мови в глобальний контекст. Вивчення англійської мови може служити як засобом спілкування з англомовними спільнотами, так і може допомогти зблизити українську та

англійську культури. Вивчання культурних особливостей України та англійських країн допомагає розуміти інші соціокультурні контексти та покращує комунікацію з представниками різних культур. Подорожі в англійські країни та участь у мовних обмінах дозволяють відчувати живий контекст і здобути практичні навички в англійській мові. Використання мовних ресурсів та інтернету дозволяє навчатися, спілкуватися та ділитися інформацією як українською, так і англійською мовами. Соціальні мережі та мовні платформи допомагають практикувати обидві мови. Використання матеріалів, які доступні як українською, так і англійською мовами, допомагає легше розуміти і вивчати обидві мови. Інтеграція української та англійської мов може розширити комунікаційні можливості та допомогти у вивченні обох мов, що може бути корисним в різних сферах життя. Порівняння закономірностей функціонування та розвитку різних мов дає можливість узагальненого бачення, і, як наслідок, кращого засвоєння обох мов.

Одним з ефективних шляхів удосконалення навчання української та іноземної (англійської) мови у контексті впровадження системи НУШ у початковій школі ми вважаємо дослідно-експериментальну модель, яка передбачає упровадження у систему початкової освіти окремих міжмовних інтегрованих уроків з іноземної (англійської) та української мови з метою покращення засвоєння цих дисциплін. При такому підході до програм з цих дисциплін включаються окремі додаткові міжмовні інтегровані (бінарні) уроки. З метою доведення доцільності та ефективності цієї моделі нами було проведено формувальний експеримент, а саме: у 2-Б класі на додатковому уроці української мови пройшов інтегрований та комбінований міжмовний урок на тему «Спорт. Іменник», основними завданнями якого були:

1. Надати учням знання лексики з теми «Спорт» українською та англійською мовами (**тематична компетентність**).
2. Закріпити знання з теми «Іменник» англійською та українською мовами (**лінгвістична компетентність**).
3. Стимулювали учнів до порівняння лексичного складу мов (**мовознавча лексична компетентність**).
4. Звернути увагу учнів до порівняння граматичних мовних явищ (**мовознавча граматична компетентність**).
5. Надати учням знання законів розвитку мови, довести їм переваги вивчення кількох мов водночас (**мовознавча порівняльна компетентність**).

б. Підвести учнів до висновку про тісний взаємозв'язок мови та суспільства, виховувати повагу до інших мов та народів (**соціальна компетентність**).

Нами було враховано, що для ефективного проведення інтегрованих уроків необхідні наступні умови:

- правильне визначення об'єкту вивчення, ретельний відбір змісту уроку;
- високі професійні якості викладачів, що забезпечать творчу співпрацю викладачів і учнів при підготовці уроку;
- включення самоосвіти учнів в навчальний процес;
- використання методів проблемного навчання, активізація розумової діяльності на всіх етапах уроку;
- продумане поєднання індивідуальних і групових форм роботи;
- обов'язкове врахування вікових психологічних особливостей учнів.

Інтегровані уроки можна здійснювати між різними навчальними дисциплінами, навіть такими, які, на перший погляд, здаються несумісними. На інтегрованих уроках формуються наступні компетенції:

- ціннісно-сміслові (розуміння мети уроку, важливості вивчення теми);
- загальнокультурні (культура мовлення, почуття патріотизму, історичні дані про рідне місто);
- інформаційні (робота з комп'ютером, вміння самостійно підбирати необхідний матеріал);
- комунікативні (вміння працювати в групах, вислуховувати, спілкуватися, лояльно відноситися до людей з іншою точкою зору).

Інтегровані уроки бувають цілісні і фрагментарні. Але частіше можуть проводитися фрагментарні інтегровані уроки, що пояснюється повністю об'єктивними причинами:

- неспівпаданням загальних навчальних тем з різних навчальних предметів за часом вивчення;
- неможливістю провести цілий урок інтегрованим, тому що на цьому уроці необхідно проходити і інший програмний матеріал, який не може бути інтегрованим з цим предметом.

1. Залежно від дидактичної мети інтегровані уроки поділяють на:

- уроки вивчення нового матеріалу;
- уроки систематизації та узагальнення знань;
- комбіновані уроки.

2. Структура інтегрованих уроків може бути різною. Це залежить від мети,

завдань, змісту уроків, способів діяльності. Оскільки інтегрований урок – це в основному урок систематизації та узагальнення знань, умінь і навичок учнів, то його оптимальною структурою буде:

- повідомлення теми, цілей та завдань уроку;
- мотивація навчальної діяльності учнів;
- актуалізація та корекція опорних знань;
- повторення й аналіз основних фактів, подій, явищ;
- творче перенесення знань і навичок учнів у нові ситуації;
- узагальнення та систематизація навчальних досягнень учнів, основних ідей та наукових теорій з предметів, що є складовими інтегрованого курсу.

Технологія проведення інтегрованого уроку може бути різною. Це залежить від цілей, завдань, змісту уроку, способів діяльності, ситуацій, що виникають у процесі його проведення.

Інтегровані уроки розвивають мислення і мовлення школярів, їхню увагу, пам'ять, спостережливість, кмітливість, ініціативу, самостійність, наполегливість, працьовитість, чуйне, уважне ставлення один до одного та багато інших позитивних якостей особистості, які так важливо закладати якомога швидше.

Проблемно-пошуковий підхід до навчання передбачав різні форми активізації учнів, а саме: самостійну роботу, роботу у парах, роботу у групах, методи: словесні, практичні, частково-пошукові, ігрові.

Хід уроку.

I. Організаційний момент.

1. Вітання.

Українська мова: - Я рада вас усіх бачити у хорошому настрої, адже настрої – важливий момент у нашому житті. А зараз привітаємось, як вітаються у деяких країнах світу. У Конго під час вітання простягають одна одній обидві руки, при цьому дмуть на них. Австралійські аборигени - починають танцювати. Тибетці – висовують язика. В Індії схрешують руки на грудях, схиляють голову.

2. Психологічний настрой. «Вір у свої сили»

Одного разу султан вирішив випробувати своїх візирів. "О, мої піддані!" - звернувся він до них, - у мене є для вас складне завдання. Я хотів би знати, хто його вирішить. Повів він їх у сад, у кутку були іржаві двері з величезним замком. "Той, хто відчинить двері, стане першим візиром". Одні придворні тільки хитали головами, інші почали замок роздивлятися, треті почали невпевнено штовхати

двері, але вони були переконані, що не зможуть відчинити їх. Один за одним відходили. Але один візир уважно оглянув і натиснув плечима на двері. Він штовхнув їх і – о, диво! - вони почали піддаватися, з'явилася спочатку вузька щілина, а потім двері почали рухатися все швидше і відчинилися. Тоді падишах сказав: "Ти станеш першим візиром, тому що покладаєшся не тільки на те, що бачиш і чуєш, а й віриш у свої сили".

– Як ви розумієте основну думку тексту?

– Як вона нам допоможе на уроці?

– Сьогодні у нас незвичайний урок, тому що на уроці будуть давати вам знання двоє вчителів.

2. Гра «Встати – сісти».

Англійська мова: - Hello, my dear. Before the beginning our lesson let`s answer some questions. (Структура take off-touch down – «Встать-сесть» для отримання інформації про клас та введення в ситуацію).

Українська мова: Встаньте ті, кому подобається вивчати іноземні мови у школі.

Англійська мова: - Stand up the boys, please.

Українська мова: - Встаньте ті, хто вважає, що іменник – це частина мови, яка відповідає на запитання Хто? Що? та позначає предмет.

Англійська мова: - Stand up the girls, please.

Українська мова. Встаньте ті, хто любить нестандартні уроки.

Англійська мова Stand up those who likes sport.

II. Актуалізація опорних знань.

1. Творча розминка.

Phonetic drill:

Англійська мова: Фонетична зарядка (після презентації)

1. Pupils read the poem "Sport"

Sport is fun for girls and boys.

It's much better than the toys.

You can sledge and ski and skate

And play snowballs with Kate.

You can swim and play football,

Hockey, tennis, basketball.

You can jump and you can run,

You can have a lot of fun.

2. Girls read lines 1, 3, 5, 7; boys read lines 2, 4, 6, 8.

Sport is fun for and .

It's much better than the .

You can and and .

And with Kate.

You can and play ,

 You can and you can .

You can have a lot of .

Sport is fun for _____ and _____.

It's much better than the _____.

You can sledge and ski and skate

And play _____ with _____.

You can swim and play _____,

_____, _____, _____.

You can jump and you can run,

You can have a lot of _____.

3. Самостійна робота.

Українська мова. - Випишіть іменники, які зустрічаються у вірші.

III. Повідомлення теми та мети уроку.

- Отже, хлопці, відповівши на всі запитання і попрацювавши з віршем, ви вже напевно здогадалися, чого ми вчитимемося.

-Правильно. А повторюватимемо тему «Іменник». "Спорт".

На основі знань двох мов (англійської та української) відпрацюватимемо вміння правильного використання в мовленні іменників.

IV. Основна частина уроку.

1. Гра «Ланцюжок».

- Розкажіть, що ви знаєте про іменник.

2. Робота з лексикою. Прийом кроссенс (кроссенс– асоціативна головоломка нового покоління)

1 учень. Завдання: назвати види спорту англійською мовою

2 учень. Завдання біля дошки: зробити переклад цих слів українською мовою та проаналізувати етимологічну схожість української та англійської лексики.

3. Лексична вправа. Впишіть слова та прочитайте діалог. Які з цих українських слів не мають англійського перекладу?

- I am so hungry. Let's have a look at the menu.
- Shall we have U _____ b _____ ?
- Well, I like b _____ .
- Let's have c _____ ?
- O'K.
- And for dessert?
- Let's order v _____ with c _____ .
- Shall we drink u _____ ?
- Yes, I like it.

Ukrainian borshch, uzvar, cutlets, borshch, varenyky, cherries.

ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКА

Rest time.

One and two and three and four,
 Bend your knees and touch the floor.
 Five and six and seven and eight,
 Stretch your arms and jump up straight.
 One and two and three and four,
 Don't be lazy, work out more.
 Five and six and seven and eight,
 Working out is really great.

4. Розвиток мови. Культура мови.

Складання оповідання (робота у групах)

1 – Коректор – виправляє помилки.

2 - Кореспондент – збирає інформацію.

3 - Письменник - складає розповідь.

4 – Оповідач – надає інформацію.

-What kind of sports do you like?

-What is your favourite kind of sport?

V. Підбиття підсумків роботи. Оцінювання.

1. Гра «Вірю – не вірю»? “True – False”

1. Ім'я Дюймовочка пишу з маленької літери, тому що Дюймовочка маленька. (Не вірю)

2. Boxers wear gloves. (True)

3. Іменники бувають істоти та неістоти. (Вірю)

4. Tennis is played on a pitch. (False) – on a court

5. Іменники змінюються за відмінками. (Не вірю)

6. Football is the most popular kind of sport in England. (True).

2. Самооцінювання.

Аркуш самооцінювання

<i>Вид роботи</i>	<i>Бали (0 -2)</i>
<i>Творча розминка.</i>	
<i>Гра «Ланцюжок». Розповідь про іменники.</i>	
<i>Робота з лексикою. Прийом кроссенс.</i>	
<i>Розвиток мовлення. Культура мовлення. Складання розповіді.</i>	
<i>Гра «Вірю – не вірю».</i>	
<i>Оцінка учителя</i>	

VI. Домашнє завдання: скласти сенкан (вірш, що складається з п'яти рядків) на тему «Іменник» або «Sport». Make up a story about your favourite kind of sport (6 – 12 sentences). Tell about it.

Після формуючого експерименту рівень знань у експериментальному класі суттєво зріс, що доводить ефективність міжмовних інтегрованих уроків у початковій школі.

Висновки

1. Інтегроване навчання, або інтегрований підхід до навчання, є важливою частиною Нової української школи (НУШ). НУШ - це концепція реформи освіти в Україні, спрямована на модернізацію та покращення навчального процесу. Інтегроване навчання є однією з ключових стратегій НУШ і полягає в поєднанні різних предметів із суміжних галузей знань у навчальних програмах, оскільки дозволяє учням бачити зв'язки між різними предметами та реальними ситуаціями, щоб вони зрозуміли, як знання з одного предмету можуть застосовуватись в іншому, що сприяє глибшому розумінню матеріалу. Інтегрований підхід також сприяє розвитку різних навичок, таких як критичне мислення, розв'язання проблем, співпраця, комунікація та творчість, зменшує дублювання матеріалу в різних предметах та економить час у навчальному процесі. Крім того, учні навчаються застосовувати свої знання в реальних життєвих ситуаціях, що уможливорює легшу адаптацію до вимог сучасного світу, а вчителям інтеграція допомагає створювати навчальні програми, які враховують потреби і інтереси конкретних учнів, та сприяє впровадженню інноваційних методів та технологій у навчальний процес.

2. Спроби навчальної інтеграції мов між собою (міжмовна інтеграція) є розрізненими, неузагальненими, не дослідженими. Дослідивши наявні матеріали з цього питання, ми дійшли висновку, що інтегровані уроки мови з літературою часто зустрічаються на освітніх сайтах, а ось інтеграція української з англійською - доволі рідке явище, хоча позитивний ефект впровадження її елементів наявний, тому ми спробували дослідити такого роду інтеграцію і зробити спробу класифікації міжмовного інтегрування: **міжмовна лінгвістична інтеграція** - порівняння лінгвістичних явищ у різних мовах; **міжмовна тематична (зовнішня) інтеграція**, що передбачає тематичне спілкування різними мовами на різні теми, які є значимими для розвитку учнів, з наголосом

на мовних засобах, які використовуються при розповіді; **комбінована (міжмовна лінгвістична та тематична)**, що поєднує у собі вивчення лінгвістичного явища з вивченням теми. Ефект одночасного вивчення ключових тем на матеріалі різних мов дає можливість поглибити знання, більш детально розглянути закони розвитку та функціонування мов, побачити різні мови у їх спільних та окремих системах.

3. Інтеграція української та англійської мов є корисною для розвитку комунікаційних та культурних навичок, особливо в умовах глобалізації та інтернету. Вивчення двох та більше мов одночасно може сприяти більшому розвитку когнітивних навичок та поліпшити комунікативні здібності, допомагає розвивати гнучкість мислення, служити засобом спілкування з англомовними спільнотами, допоможе зблизити українську та англійську культури, допоможе зрозуміти інші соціокультурні контексти, покращить комунікацію з представниками різних культур, допоможе легше розуміти і вивчати обидві мови, розширити комунікаційні можливості в різних сферах життя. Порівняння закономірностей функціонування та розвитку різних мов дає можливість узагальненого бачення, і, як наслідок, кращого засвоєння обох мов. В ході експерименту учням 2-го класу було запропоновано модель міжмовної інтеграції у формі комбінованого уроку, коли водночас учням було запропоновано засвоїти двомовну тему та порівняти мовні явища, спільні для обох мов. Урок «Спорт. Іменник» було присвячено темі вивчення іменника та водночас темі спорту, яку учні розглядали на двомовному матеріалі.

4. Дані свідчать про динаміку зросту тематичної та лінгвістичної компетентності, соціальної компетентності, відчуття поваги до інших мов і народів, навичок використання лексики у контекстному спілкуванні у учнів експериментального класу, тоді як знання учнів контрольного класу залишились практично незмінними. Отже, результати, отримані в експериментальній групі після формуючої дослідно-експериментальної роботи є достовірними і подана нами модель впровадження елементів міжмовного інтегрованого навчання на уроках філологічного напрямку може ефективно застосовуватись у початковій школі.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що інтеграція навчання української та англійської мови в українській освітній системі може бути корисною, оскільки сприяє розвитку білінгвізму, збільшує можливості для міжкультурного спілкування та підвищує мовну компетентність учнів.